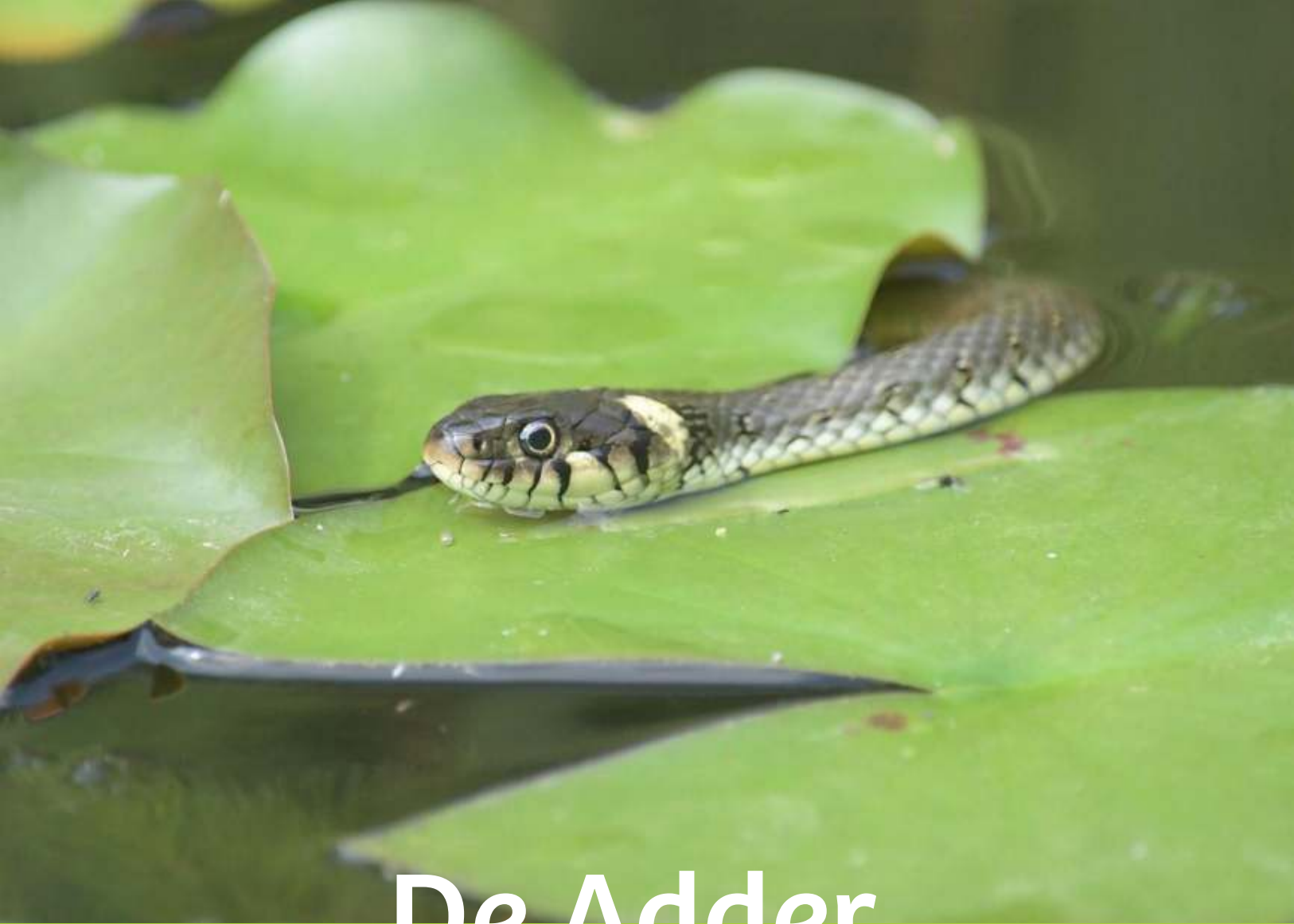

De Adder

Winter 2022-2023, jaargang 30, nr 1, thema: water

Junior Rangers te water, puzzelen met Wilma

Waterecologie van de Wapserveense Aa en afsluiting Watervierdaagse

Door de bril van Piet en een interview met Geke Kiers

Creatieve groeten uit de natuur

Watervertier

Wandelen langs beken, rond vennen
Genieten van schittering van zon en licht
Zwemmen in plassen en meren
Baden in koud water voor meer veerkracht
Het water verfrissend en verkoelend voor de huid
Excursie waterdiertjes voor volwassene en kind
Fouragerende vogels in diep en ondiep water
Op strand, in zee, plas en ven
Baden in koud water het hele jaar door
Maar aan een nieuw seizoen moeten we wel weer wennen

De verstilling van regendruppels in plassen
De kringen die eromheen ontstaan
De laatste verkleurde boomblaadjes dwarrelen naar beneden
De vorst eindelijk ingevallen
Watervertier verandert in schaatsplezier
Sneeuwbuien voegen er nog iets aan toe
Watervogels vinden hun heil in spaarzame wakken
Ze wachten geduldig af
Vet tussen de veren houdt ze warm
In plaats van dikke winterjassen

Wilma Talen
2022

Aquarel Wil van Werven

De Adder

IVN Westerveld - winter 2023

Ontwaken uit de winterslaap

De dagen worden al iets langer. De midwinter trekt zich terug. De vogels beginnen soms per ongeluk een lenteliedje te zingen en de mensen bereiden zich voor op het voorjaar. Deze winter is de Adder iets langer in winterslaap gebleven dan normaal, maar hier is 'ie dan!

Boordevol verhalen over water. En voor ieder wat wils; een vrolijk verhaal over de Junior Rangers van Roel Pepping of lees jezelf bij over de waterkwaliteit van de Wapserveense Aa, een interessant artikel van Brechje Rijkens (ecoloog bij WDOD). Dan ook nog een paar leuke verhalen vanuit onze eigen leden. Zoals Paul Gols, die schrijft over sporen van turfwinning in het landschap, Neeltje Kohler over de watervierdaagse of een interview met Geke Kiers. Geke deed mee aan de eerste twee workshops van de Watervierdaagse maar ze is ook actief in het bestuur van het WDOD en in de plaatselijke politiek. Onze reporter Janke Santing bewerkte een artikel van Piet Idserda. Hij was onder andere een gids bij de Watervierdaagse die deze zomer plaatsvond. Je leest over zijn ervaringen en wat hij vindt van de manier hoe het water in de Wapserveense Aa wordt beheerd. Natuurlijk ook een puzzel van Wilma met als thema: water!

Ik wens je namens de gehele redactie veel leesplezier.
Sanne van Gernerden

Inhoud

- 3 Van de bestuurstafel en Bomenexcursie
- 4 Een blik door de bril van Piet
- 6 Puzzel van Wilma
- 7 Sporen van turfwinning
- 9 Wapserveense Aa
- 12 Watervierdaagse verslag dag 3, 4
- 14 Junior Rangers
- 15 Interview Geke Kiers

Colofon

Redactie:

Janke Santing, Nelleke Jintes, Ria Duiven, Wilma Talen, Sanne van Gernerden

redactie@ivn-westerveld.nl

IVN Westerveld:

Voorzitter Guido Nijland

Secretaris Roel Pepping

p/a Tolweg 8, 7991 TC Geeuwenbrug

info@ivn-westerveld.nl

Drukker:

Editoo B.V. te Arnhem

Foto Ringslang (voorkant) en Fuut met jongen blz 3: Pixabay

Van de bestuurstafel

Het loopt goed in de afdeling. De werkgroepen verrichten veel en goed werk. Westerveld-jong is versterkt met drie actieve leden in de kern. Dat is te merken want er ligt een flinke aanvraag bij het scharrelkidsfonds (IVN) voor nieuw materiaal voor de jeugd.

Afgelopen herfst is de “korte” watercursus afgerond. Dit was een groot succes: mooie verhalen met een culinaire omlijsting, door iedereen gewaardeerd. Ook gidsen voor gidsen wordt druk bezocht.

De Natuurgidsenopleiding is samen met afdeling Noordwest-Overijssel 12 januari gestart en is helemaal vol. Iedereen stond te trappelen om te beginnen.

In 2023 gaan we actief verder. Zondag 15 januari is onze nieuwjaarswandeling op het Holtingerveld geweest.

Op 18 maart een publiekswandeling winterknoppen, een cursus marterachtigen op 9 en 28 maart en woensdagavond 26 april onze jaarvergadering.

De gidsen voor gidsen excursies zijn 28 januari, 25 februari, 25 maart, 29 april, 27 mei en 1 juli.

Op 2 juli sluiten we het seizoen af.

Het bestuur is nog wel op zoek naar versterking! Als je eens wilt meemaken wat dat inhoudt ben je van harte welkom op een bestuursvergadering. (aankomen bij Guido 06 14287568)

Guido Nijland, voorzitter

Foto: Pixabay

Excursie: Bomen in de winter op Rheebruggen

Zaterdag 18 maart IVN-wandeling 9.30-12.00 uur

Start wandeling: parkeerplaats in haakse bocht Anserweg (vanuit Uffelte bocht vóór Rheebruggen)

Rheebruggen is een landgoed op een keileem bult in het dal van de Olde Aa, tegenwoordig Oude Vaart. Door zijn ligging was het de logische plaats om 6 eeuwen geleden een landgoed te stichten. Dit landgoed heeft nog alle kenmerken van een landgoed zoals oude loofbossen, weiden, roggeakkers en 4 boerderijen. Alleen het landhuis ontbreekt. Dat is in 1830 afgebroken. In 1972 maakt stichting Het Drentse Landschap een flinke start met de aankoop van het landgoed. Inmiddels is ruim 270 hectare in bezit. Het is rijk aan plantensoorten, vogels en andere dieren en heeft een zeer gevarieerde begroeiing aan loofbomen. Al met al een uitstekende plek om de grote variatie aan bomen en struiken te bekijken aan de hand van silhouet, schorstekening, variatie in vertakkingen en boomknoppen. Verrassend hoeveel kleuren en vormen er blijken te zijn! Met behulp van een eenvoudige knoppentabel en een loepje kan je zelf ook snel een boom of struik op naam brengen. Ondertussen letten we ook op vogels, sporen van dieren en dergelijke.

Een blik door de bril van Piet

TEKST VAN PIET IDSERDA (BEWERKT DOOR JANKE SANTING)

Op de laatste dag van de watervierdaagse is Piet Idserda één van de gidsen. Piet is geboren en getogen in het gebied, heeft er zijn hele leven gewerkt en gewoond. Op twee momenten tijdens de wandeling deelt Piet zijn kennis en ervaring. Hij is boer met aandacht voor de natuur, vooral weidevogels hebben zijn interesse. Vanuit de VOF (vennootschap onder firma) waar Piet mede eigenaar van is wordt 100 ha land langs de Aa (Wapserveense Aa) bewerkt. 10 ha hiervan is agrarisch natuurbeheer met natte randen, waaronder plasdras voor de weidevogels. Piet heeft gedurende zijn leven en werken de omgeving en de Aa zien veranderen.

Geschiedenis en achtergrond van Piet Idserda

Piet is geboren in een boerderij aan de Helomaweg. De boerderij stond tegenover café Blok. Beide werden gepacht door de broers Blok (moeder van Piet was de dochter van boer Jan Blok). De eigenaar van de boerderij en het café was jonkheer Nicolaas van Heloma. Deze jonkheer woonde in huize Westerbeek (landhuis behorende tot het voormalige landgoed Westerbeeksloot) in Frederiksoord. Dit pand daterende uit 1770 werd bij de oprichting van de maatschappij van Weldadigheid aangekocht en van 1821 tot ongeveer 1830 bewoond door Generaal Johannes van den Bosch en zijn gezin. Tegenwoordig doet het dienst als kantoor voor de maatschappij. Jonkheer van Heloma zorgde voor de aanleg van een weg van Frederiksoord naar Havelte. Deze weg heette destijds Westerbeeksloot. Bij het café werd tot 1911 tol geheven. In de tachtiger jaren werd de weg met hulp van defensie, voor het grondwerk, verbreed. Het is nu een provinciale weg.

Ontstaan en ontwikkeling Wapserveense Aa

Piet vertelt dat hij op school leerde dat in de tijd van het Saaliën, de ijstijd van 200.000 – 125.000 jaar jaar geleden, de Woldberg en de Bisschopsberg zijn ontstaan en leem is afgezet. In de warmere periode daarna, smolt het ijs en ontstond een beek, de huidige Wapserveense Aa, die bij Steenwijk een doorbraak maakte in de stuwwal. Veel van het leem werd in de stroom meegenomen. Het beekdal van destijds is nu waar de weg tussen Wapserveen en Nijensleek ligt. In de daarna drogere periode is het beekdal overstoven, dichtgegroeid en heeft zich veen gevormd. Vanaf ongeveer 1200 zijn er ontginningen gedaan voor landbouw. Wapserveen is ontgonnen vanuit Wapse. Piet vertelt over het gebied wat nu polder Ten Kate heet nadat de turf daar gewonnen was en er landbouwgrond van gemaakt is. Dat er graan verbouwd werd maar dat oogsten van het gewas volgens de vader van Piet lastig bleef vanwege de vele zanddistels die er groei-

Piet Idserda vertelt over de bescherming van weidevogels aan Frans van Lieshout

Foto: Pixabay

Grutto's, foto: Pixabay

den. Ook was het land in de polder vaak zo nat bij de oogst dat de paarden borden onder de hoeven moesten hebben om niet weg te zakken. Na de oorlog werd het grasland.

Verdere vermeldenswaardige zaken over de Aa zijn dat er 5 mtr hoogteverschil zit tussen bepaalde plekken, dat is best veel. Voor de geïnteresseerden is het leuk de kaart van 1921 erbij te pakken en te zien hoe de Aa toen kronkelde in zijn loop. Vroeger werden achter Kallenkote, zo vertelt Piet, de schutten dicht gedaan zodat het land overstromde en op een natuurlijke wijze bemest werd door het achterblijvende slib. Als het hartje winter was kon je schaatsend over het land naar Steenwijk.

Zoals veel beken is ook de Aa in de vijftiger jaren rechtgetrokken ten gunste van de landbouw. Aan de Vledder Aa zijn herstelwerkzaamheden gedaan om de oorspronkelijke loop te herstellen. Die plannen zijn er voor de Wapserveense Aa niet. De bestemming is hier landbouw.

Bermbeheer

De Stichting Boermarke Wapserveen heeft het berm- en slootonderhoud aangenomen van de gemeente inclusief dat van de zandwegen in het buitengebied. Dat betekent dat in opdracht van de boermarke gefaseerd gemaaid wordt en het maaisel wordt afgevoerd om de bermen te verarmen en bij te dragen aan de biodiversiteit. Het maaisel wordt door drie boeren tot compost verwerkt, zij verwerken ook het maaisel van het waterschap. Andere activiteit is het maaien en/of uitsteken van jakobskruiskruid voordat het zaad schiet om verspreiding op het boerenland tegen te gaan.

Weidevogels

Piet is een bevlogen weidevogelliefhebber. Hij maakt deel uit van een groep van 6 mensen die weidevogelbeheer doen in samenwerking met de boermarke. Ze zijn er één dag per week druk mee. Het gaat dan om het gebied langs de Aa (beide kanten), Wapserveen, Kallenkote, Eesveen en Nijensleek.

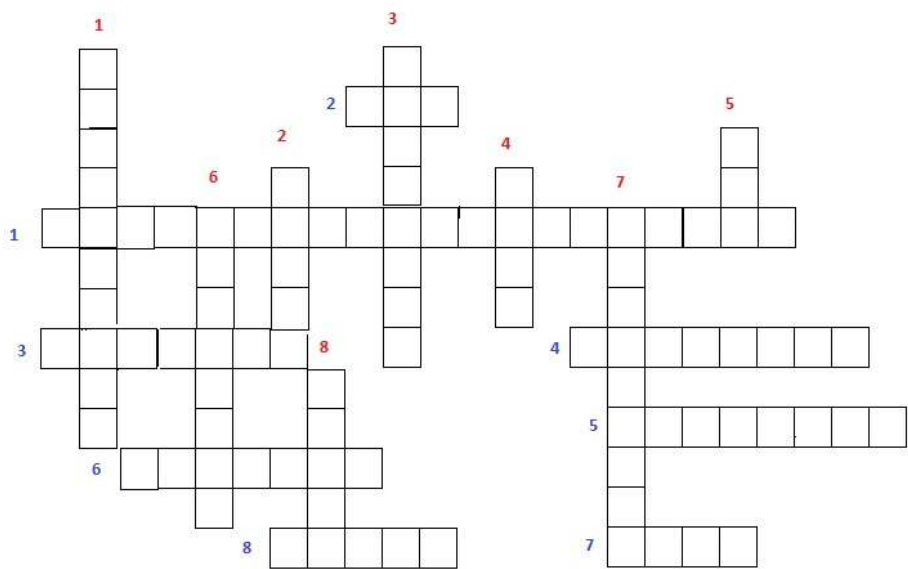
Ze zoeken nesten op de landerijen waar werkzaamheden zullen worden gedaan. Deze nesten worden gemarkeerd met bamboestokjes en de betreffende boer wordt geïnformeerd dat er nesten zijn gevonden. De contacten tussen de nestbeschermers en de boeren zijn prima. Na 23 dagen wordt gekeken of de nesten zijn uitgekomen. In het vroege voorjaar liggen de nesten vooral op het grasland, wat later in het jaar wordt er op het bouwland gebroed en gecontroleerd. Piet zegt: "Een Kievit wil ver kunnen kijken, dus in lang gewas gaat hij niet zitten".

In 2000 waren er nog grutto's in het gebied, nu niet meer. Via de tellingen worden vooral Kievit, scholekster, grutto, tureluur, wulp, veldleeuwerik en eend gemonitord. Maatregelen die voor de weidevogels worden genomen zijn maken van plasdrassen, zetten van rasters tegen predatie, extensief weiden en later maaien. Voor sommige maatregelen krijgen boeren een vergoeding.

In opdracht van Faunabeheer Drenthe wordt nu ook predatie onderzoek gedaan. 10-15 jaar geleden was er 30 tot 40% predatie nu is dat 70 tot 80%. 75% van de predatie wordt veroorzaakt door de vos.

Piet besluit met te zeggen dat de boeren vaak de schuld krijgen dat het niet goed gaat met de weidevogels. Zij die dit zeggen lopen niet in het land. Echter Staatsbosbeheer, natuurmonumenten en het Drents landschap kweken de rovers die op het boerenland de vogels opvreten. Als we in Drenthe de kool en de geit willen sparen zoals nu gebeurt is het resultaat dat je alles kwijt raakt. Piet vindt dat er ander beleid moet komen en meer samengewerkt moet worden.

Puzzel Water

Puzzel Wilma Talen

Horizontaal

1 vervuiling van water 2 grote oppervlakte zout water 3 belangrijk om in leven te blijven 4 zorgen voor betere kwaliteit drinkwater 5 toegepaste middelen 6 periode zonder regen 7 waterstroom met meanders 8 plek waar natuurlijk water aan de oppervlakte komt

Verticaal

1 naar voedsel zoeken 2 water uit de lucht 3 wat neem je mee met regenverwachting? 4 groot zoetwateroppervlak 5 klein zoetwateroppervlak in de natuur 6 de geur van water 7 groot verbruiker van water 8 thema van deze Adder

Sporen van turfwinning in het landschap

AUTEUR: PAUL GOLS

Fietsend en wandelend zult u wel eens dingen tegengekomen zijn, waarvan u zich afvroeg wat het kon zijn. Dat hoop ik tenminste, want veel mensen gaan er gewoon aan voorbij. In mijn eigen omgeving bij Zorgvlied was het één van de kuilen, zoals op de onderstaande foto. In de volksmond had de plas op de achtergrond van de foto de naam 'de petgaten van Kastelein'. Navraag leerde al snel dat ook de kuilen in het bos restanten waren van turfwinning. Een aantal jaren later sprak ik de hoogbejaarde Teunis Kastelein in Elslloo. Hij kende de kuilen maar al te goed en vertelde dat in de tweede wereldoorlog zijn familie hier nog turf stak. De grond was in eigen bezit en voor een vijftal gezinnen werd hier turf gestoken als brandstof voor de kachel en het fornuis.

Petgat op de grens van Friesland en Drenthe aan het fietspad ten westen van de Appelschaseweg.

De kuilen zijn vrij klein, een twee meter breed en van enkele tot ruim tien meter lang. Het ging hier om hoogveen, dat betekende in de praktijk van turfwinning dat er niet gebaggerd of ontwaterd hoefde te worden.

Vroeger stonden grote delen van Drenthe bekend om hun onbegaanbaarheid vanwege de grote veenvlakten. Het kon om pakketten gaan van soms meters dik. Bij de omstandigheden waarbij deze vlakten konden ontstaan is het niet zo vreemd dat ook in kleinere laagten in het landschap veen ontstond. Een mooi voorbeeld is het veentje van de familie Goettsch aan ten noorden van de weg Wateren, iets ten westen van de Alberthoeve. Door de winterse omstandigheden met veel regen is op de onderstaande foto goed te zien dat het om een laagte gaat. In de zomer is vanaf de weg alleen het bosje en het riet zichtbaar. De familie Goettsch kwam begin 1900 in Wateren te wonen. Nabij het veentje werd een boerderij gebouwd, die al lang weer verdwenen is. Een van de nazaten vertelde me dat ze in het veentje turf wonnen van een uitstekende kwaliteit, dus goed geschikt voor de kachel. Wel stond het veen altijd onder water en moest er gebaggerd worden. Het waterpeil werd eerst verlaagd met behulp van een tjasker, een eenvoudig windmolentje.

Van die windmolentjes moeten in de omgeving van Wateren en Zorgvlied er heel wat hebben gestaan. Een in Zorgvlied geboren en getogen, bejaarde bewoonster over haar jeugd: 'Vroeger zag je in het voorjaar overal windmolentjes draaien'. Deze dienden om het waterpeil in de veenplassen omlaag te brengen, zodat de winning van turf gemakkelijker

Turfsteken in het hoogveen. Barger Compascuum 2021.

ging. Een paar honderd meter ten zuiden van Zorgvlied zijn de sporen hiervan nog zichtbaar. Het gaat om het Pelster-gat, een veentje dat al op kaarten uit begin 1800 wordt genoemd. (Franse kaarten 1811-1813). Het ligt precies op de grens van Drenthe en de Stellingwerven. Het deel over de grens is in de vorige eeuw door boeren dichtgegooid om het als grasland te gebruiken. Op het Drentse deel is naast allerlei andere sporen nog een mooi overblijfsel van een tjasker te zien. Het gaat om de ringsloot. In het midden hiervan stond de houten tjasker.

Het doet tegenwoordig wat vreemd aan een dergelijk restant in het bos te zien liggen. Het betekent dat het bos van na de jeugd van de ooggetuige van de windmolentjes is. Niet iedereen zal bij een tjasker direct een beeld hebben van hoe zo'n apparaat werkte.

In Nederland werd de tjasker alleen gebruikt in de Noordelijke provincies. Zijn geschiedenis gaat vèr terug. Al in de 16e eeuw is er sprake van de tjasker. In 1935 is de laatste op commerciële basis gemaakte tjasker verkocht. Het kon de concurrentie niet aan met de metalen molentjes, die als voordeel hadden dat ze zelf in de richting van de wind draaiden. De tjasker is geheel van hout gemaakt. In de houten kast draait een vijzel (denk aan een kurkentrekker), waarmee het water omhoog wordt gestuwd. Op de foto geheel rechts in het water liggend. Het water stroomt vervolgens door een uitlaat in een houten bak of in een stenen of aarden goot. Rond een tjasker ligt altijd een cirkelvormige sloot. Dat is nodig omdat een tjasker naar de windrichting moet kunnen worden gedraaid, waarbij het schuine pompdeel in het water moet blijven liggen. De ringsloot staat in verbinding met het water dat weggemalen moet worden.

Boven de vijzel heeft een tjasker de uitloop, waarlangs het water wordt afgevoerd. Het water stroomt vervolgens in een goot. Die kan van steen zijn en overgaan in een houten goot, zoals op de onderstaande foto. Of het water stroomt direct in een verplaatsbare houten goot, zoals op de foto, voorgaande foto.

De tjasker heeft zo zijn beperkingen. De hoogte die het kan overbruggen is niet veel. Verder is het oppervlak dat een tjasker kan bemalen hooguit 4 ha. Ook kan hij niet zelf meedraaien met de wind. De kop in de wind zetten moet met de hand gebeuren. Hierdoor moet er regelmatig iemand in de buurt zijn. Een voordeel is dat een tjasker gemakkelijk kan worden gedemonteerd. Wanneer 's winters de weilanden onder water stonden, kon het molentje binnen worden opgeborgen. Of dit in Wateren en Zorgvlied werd gedaan, is niet bekend.

Waterkwaliteit van de Wapserveense Aa

AUTEUR: BRECHJE RIJKENS, ECOLOOG BIJ WATERSCHAP DRENTS OVERIJSSELSE DELTA

De Wapserveense Aa is een moerasbeek. Moerasbeken komen voor op plaatsen met weinig hoogteverschillen in een halfopen tot bebost landschap. Het dwarsprofiel van een moerasbeek bevat de loop, die overgaat in een beekmoeras én een overstromingszone, die bij hoog water onder water staat. In de natuurlijke situatie staat de overstromingszone in de zomer droog en in de winter onder water.

Puzzelen

De Europese Unie bepaalt in de KaderRichtlijn Water (KRW) dat de waterkwaliteit in 2027 aan een bepaalde eis moet voldoen. Om dit te bereiken voeren we maatregelen uit om de Wapserveense Aa weer in een zo natuurlijk mogelijke staat te brengen. Hiervoor moet de waterkwaliteit in orde zijn, maar ook de inrichting van de beek. Op het moment is de Wapserveense Aa nog voor het grootste deel een rechtgetrokken beek met weinig variatie in de overgang tussen oever en water. Met maatregelen brengen we daar verandering in. We kunnen de beek niet helemaal een natuurlijk verloop geven, want voor grote moeraszones is erg veel ruimte nodig. Welke maatregelen we uitvoeren, is doorgaans een kwestie van belangen afwegen en puzzelen wat er waar kan.

Geduld hebben

Om de kwaliteit van de beek te monitoren, hebben we op verschillende locaties in de beek meetpunten. Bij deze meetpunten onderzoeken we de kwaliteit van het water. De uitkomsten toetsen we aan de doelen van de KRW. Deze doelen zijn per water bepaald door het waterschap. We zien deze als de hoogst haalbare kwaliteit, die na het nemen van maatregelen te halen is. In de Wapserveense Aa zijn nog niet alle maatregelen voor de waterkwaliteit uitgevoerd. Daarom is het ook niet erg dat nog niet alle waterkwaliteitsdoelen zijn gehaald. Na het uitvoeren van waterkwaliteitsmaatregelen duurt het vaak nog een paar jaar voordat de ecologie zich zo heeft ontwikkeld dat het halen van deze doelen in zicht komt. Verbetering is daarom soms ook een kwestie van geduld hebben en is niet altijd meteen zichtbaar.

Chemische kwaliteit

Om de biologie te kunnen verklaren, kijken we naar de biologie ondersteunende parameters. Ofwel de fysisch-chemische kwaliteit van de beek. Hiermee bedoelen we de parameters stikstof, fosfor, zuurstof, zoutgehalte (chloride), temperatuur en zuurgraad. In de Wapserveense Aa vallen de waarden van deze parameters allemaal binnen de norm. De fysisch-chemische kwaliteit is goed. Dit was niet altijd zo. Vooral de concentratie fosfor nam de afgelopen jaren flink af.

Libel, foto: Pixabay

Biologische waterkwaliteit

De biologische kwaliteit wordt beoordeeld op basis van het voorkomen van algen, waterplanten, vissen en macrofauna

Chemische waterkwaliteit

De chemische kwaliteit wordt beoordeeld op basis van de stoffen en eigenschappen in het water. Al deze verschillende stoffen en eigenschappen noemen we parameters. We maken hierin onderscheid in biologie ondersteunende stoffen, prioritaire stoffen, specifiek verontreinigde stoffen en aandachtstoffen. In de laatste 3 groepen zitten bijvoorbeeld de gewasbeschermingsmiddelen, zware metalen en andere stoffen waarvan we verwachten dat ze schadelijk zijn.

Ecologische waterkwaliteit

Deze wordt bepaald door de combinatie van biologie ondersteunende stoffen en de biologische waterkwaliteit

Biologische kwaliteit

Door de kwaliteitselementen overige waterflora, macrofauna en vis bepalen we de biologische kwaliteit van het water. Tijdens een bemonstering schrijven we de aangetroffen soorten op, met daarbij ook hoeveel we van elke soort hebben gevonden. Hoe we dit doen, is afhankelijk van het kwaliteitselement. Een toetsingsprogramma beoordeelt deze soortenlijsten, die uiteindelijk een cijfer geeft aan de kwaliteit van het kwaliteitselement. Dit cijfer valt tussen de 0 en de 1 waarbij geldt hoe hoger het cijfer hoe beter de kwaliteit. Vanaf 0.6 wordt de kwaliteit vergeleken met die van een natuurlijk systeem. Dit cijfer noemen we de Ecologische KwaliteitsRatio (EKR). Omdat de Wapserveense Aa geen volledig natuurlijk systeem meer is (en het dat ook niet meer zal worden) zijn de doelen voor de biologie soms naar beneden aangepast.

Toename diversiteit

Macrofauna zijn kleine waterdierjes, voornamelijk insecten. In een beek verwachten we soorten aan te treffen die goed tegen stroming kunnen en die een schone waterkwaliteit aantonen. Wanneer deze organismen in voldoende aantallen aanwezig zijn, komt er een score van 0.6 of hoger uit de toetsing. Voor macrofauna is het doel gesteld op 0.6. Dit doel halen we nu nog niet. Door de overgang tussen water en oever te verbeteren, willen we de beek aantrekkelijker maken voor macrofauna soorten die afhankelijk zijn van deze inrichting van de beek. Zo verbeteren we de leefomgeving voor deze soorten en neemt de diversiteit toe.

Schaatsenrijder, foto: Pixabay

Kiezelwieren

Onder het kwaliteitselement overige waterflora vallen de vegetatie en de kiezelwieren. Om het doel voor overige waterflora te halen, moet er een EKR van 0.55 gehaald worden. Doordat er nu geen moeraszones langs de beek zijn, missen we de juiste planten om het doel te kunnen halen. De soort planten is van invloed op de EKR. Soorten als Liesgras en Rietgras tonen een hoge voedselrijkdom aan en scoren daarom negatief mee. Soorten als Scherpe zegge, Bitterzoet en Waterviolier zijn juist typische beeksoorten en zorgen daarmee voor een hogere EKR. Deze soorten komen allemaal voor langs en in de Wapserveense Aa.

Vissen

Voor vissen is het doel het lastigst te halen. Voor vis is het belangrijk dat de omstandigheden in de beek optimaal zijn, maar ook dat ze er naar toe kunnen zwemmen. Voor nu zijn beide doelen nog niet helemaal op orde. Er is nu te weinig stroming in de beek voor typische beekvissen en ook de mogelijkheid voor vissen om naar de beek toe te komen is nog niet helemaal klaar. Omdat we voor vis de omstandigheden in de beek niet helemaal perfect kunnen krijgen, hebben we het doel op 0.4 gezet. De Wapserveense Aa is in de afgelopen jaren bijna helemaal passeerbaar gemaakt voor vissen. Alleen het gebied waar de vis vandaan moet komen, is dat nog niet. Er liggen in ons waterschap, maar ook daarbuiten, nog een aantal knelpunten voor de vissen. Daarom kunnen ze nog niet helemaal tot aan de Wapserveense Aa komen. Om de vispasseerbaarheid te bevorderen, zijn er al verschillende vispassages aangelegd. We geven er de voorkeur aan om bekkenpassages om stuwen aan te leggen, zodat vis van benedenstrooms naar bovenstrooms kan zwemmen. Een bekkenpassage kost veel ruimte en deze ruimte is niet altijd aanwezig bij de stuwen. Soms kiezen we daarom voor een technische oplossing voor de vissen. Bij de stuw aan de Van Helomaweg is een vissluis aangelegd. Deze werkt volgens hetzelfde principe als een schutsluis bij boten. De vis zwemt benedenstrooms de sluis in, daarna sluit de klep zich achter de vis. Door de andere klep langzaam te openen, stroomt de sluis vol en kan de vis (wanneer de klep volledig geopend is) aan de bovenstroomse kant er weer uit zwemmen. De werking van deze vissluis is gemonitord met een camerarail, waarbij de vissen op beeld werden vastgelegd.

De ecologische waterkwaliteit in de Wapserveense Aa is redelijk goed en hopelijk na maatregelen nog beter. De fysisch-chemische doelen worden nu al gehaald en de biologie volgt naar verwachting na de maatregelen.

laatste bijeenkomsten Cursus Watervierdaagse

AUTEUR: NEELTJE KÖHLER

Na een warme en droge zomer werd de cursus Watervierdaagse voortgezet met bijeenkomsten op 17 september en 15 oktober. Een verslag van de eerste twee bijeenkomsten staan in de vorige Adder.

Watervierdaagse dag 3: Petgaten De derde cursusdag startte weer bij de boerderij van Spijkerman-Duiven.

Dit keer liepen we langs de Aa richting Steenwijk tot aan de Van Helomaweg, door het moerasgebied met de oude petgaten en de Polder ten Cate. We werden begeleid door Albert Henckel, boswachter bij Staatsbosbeheer, en vogelkenner Arend van Dijk.

Het is deze dag World Cleanup Day, de wereldwijde opruimdag voor plastic afval. IVN-er Barbara Mahler vroeg speciale aandacht voor deze dag. Zij maakt zich sterk voor een schonere wereld en vandaag voor een schonere Aa en omgeving. Zij had een grote afvalzak mee, zodat we konden helpen met vuilruimen. Volgens Barbara is Nederland de Europese kampioen in het exporteren van plastic afval. Een dubieuze titel, waar we niet trots op zijn. Wat Barbara al hoopte, komt gelukkig uit: er werd niet héél veel plastic uit de Aa gevist. Blijft het feit dat elk stukje afval een stuk teveel is.

Albert Henckel vertelde onderweg over de geschiedenis van de Polder ten Cate en de petgaten. De Polder ten Cate is een oud landbouwgebied dat in 2000 door Staatsbosbeheer werd aangekocht en is geworden tot een prachtig natuurgebiedje met plas-dras. De petgaten zijn oude overblijfselen van de turfwinning. De petgaten en de sloten in de polder groeien nu langzaam dicht. Ze verbossen en verlanden en dat heeft direct invloed op flora en fauna. De vraag is of je de petgaten en sloten open moet houden, of juist de natuur zijn gang moet laten gaan? De in Nederland vrij zeldzame en beschermde grote modderkruiper, heeft bijvoorbeeld juist in zo'n gebied met verlande en dichtgegroeide watertjes zijn leefgebied.

Arend van Dijk is al meer dan vijftig jaar in functie als vogelteller in dit gebied langs de Aa. Jarenlang combineerde hij zijn werk met zijn hobby, dus kon hij, zoals hij zelf zei 'betaald vogelen'. Drie keer per maand loopt hij hier zijn ronde om de broedvogels te tellen, twee keer vroeg op de dag en een keer gaat hij speciaal voor de nachtvogels 's nachts op pad. Het tellen gaat op gehoor. De bosvogels zingen vroeg, daarna beginnen de weidevogels te zingen.

Het jarenlange tellen maakt het mogelijk goed de ontwikkelingen te volgen. De laatste jaren is het aantal moerasvogels duidelijk afgenomen, en het aantal bosvogels toegenomen. De resultaten heeft Arend uitgezet in grafieken (zie foto). De petgaten en de polder Ten Cate zijn onder vogelaars ook bekend geworden omdat hier in 2005 en 2006 een paartje wilde zwanen broedde, wat uniek is voor Nederland. Nu zagen we er geen wilde zwanen, maar wel twee reeën.

Watervierdaagse dag 4: Op naar Steenwijk 15 oktober was de laatste cursusdag van de watervierdaagse. Het te lopen traject - van de Van Helomaweg tot de vispassage aan de Wulpen, was eigenlijk het minst aantrekkelijke stuk van de vier trajecten langs de Aa's die we hadden afgelegd: kaal, weinig afwisseling en weinig begroeiing. Maar de gastspre-

Arend van Dijk. Foto: Neeltje Kohler

De vissluis aan de Helomaweg, foto Frans van Lieshout

Brechje Rijkens legt de werking van de vissluis bij de Helomaweg uit, foto Frans van Lieshout

kers waren fantastisch! Hun verhalen zijn elders in deze Adder te lezen.

Mekveehouder en weidevogelliefhebber Piet Idserda woont al zijn hele leven in de buurt van de Wapserveense Aa. Hij vertelde ons over de cultuurgeschiedenis van dit gebied met wat leuke anekdotische details. Piet is ook als vrijwilliger betrokken bij de weidevogelbescherming in het gebied langs de Aa tussen Wapserveen en Kallenkote. De nesten worden opgespoord, gemarkeerd en zo tegen werkzaamheden op het land beschermd. Het afgelopen jaar werd er bovendien onderzoek gedaan naar de predatoren die verantwoordelijk zijn voor het leegroven van de nesten.

Brechje Rijkens, ecooloog bij het waterschap WDOD, vertelde over de waterkwaliteit en liet twee heel verschillende vispassages zien die er in dit stuk van de Wapserveense Aa zijn aangelegd. De vispassage bij de Helomaweg is er een met groot technisch vernuft. De vissen zwemmen via een lokstroom een sluis in, en gaan dan als het ware met de lift naar boven. Het is ongelooflijk, maar het werkt! De vispassage bij de Wulpen, aan het eind van de wandeling, is van een heel andere orde: die meandert als een lieflijk kabbelend beekje een stukje langs de eigenlijke Aa, en de vissen vinden daar hun eigen weg.

Tenslotte: wat was het een leuke cursus! Er is een applaus voor de organisatie, het vervoer, de gastspreker en de catering! Alles was geweldig!

Kom bij de Junior Rangers Drents Friese Wold

Junior Rangers zijn een groep jongeren van 11-18 jaar (straks ook een groep van 7-11 jaar!), die verbonden is aan een Nationaal Park. Er zijn een maal per maand op zaterdagmorgen wisselende activiteiten in en met de natuur en in juli is er een afsluitend kampeerweekend.

Als dit je leuk lijkt, kun je een keer meedoen om kennis te maken.

Je kunt je aanmelden bij Mariken Hornman. E-mailadres; marikenhornman@hotmail.com of telefonisch 06-34979283.

Junior Rangers op juli kamp in De Weerribben.

Junior Rangers Drents Friese Wold tussen Water en Vuur

AUTEUR: ROEL PEPPING

Afsluitend weekend 2022

Zoals gebruikelijk wordt het activiteitenjaar van de Junior Rangers afgesloten met een driedaagse julikamp, waarin het volgende aan de orde komt: verkenning van de omgeving, klussen in het gebied, ontspanning, stilstaan bij het afgelopen jaar én het, na een presentatie, bevorderen van aspiranten tot Junior Ranger. Dit jaar maakten de Junior Rangers van het Drents Friese Wold een uitstapje naar de Weerribben in noordwest Overijssel voor het jaarlijkse zomerkamp. Deze keer een gezamenlijk kamp met de Junior Rangers van het Dwingelderveld, Sallandse Heuvelrug en Weerribben/Wieden.

Het gebied

De Weerribben maken onderdeel uit van het grootste laagveenmoerasgebied van Nederland. Een landschap gemaakt door de mens door ontginning. Kenmerken zijn smalle stroken land (legakkers) met riet, bomen en gras. Daartussen vaarten (weren) en meertjes.

Wat we beleefd hebben

We hebben het gebied fietsend, lopend en varend verkend. Overal waar je liep trilde de bodem. Spannend om te horen dat onder die oppervlakte gewoon water zit.... Daarbij hebben we ook de eendenkooi (grootste in Europa) bezichtigd. De kooiker (eendenvanger) had er vroeger een goede boterham aan. Bomen zijn vooral elzen, wilgen en berken. Voor grote zware bomen zoals eik/beuk is het te drassig. In het water zie je lisdodde, krabbenscheer en riet. Boven het water libellen, schrijvertjes, vlinders en ringslang. Nog hoger een ooievaar, aalscholver en kiekendief. Ook hebben we geklust. Langs het voetpad aan de Kalenbergergracht hebben we de begroeiing weggehaald. En natuurlijk is er tijd voor ontspanning: samen eten klaarmaken, fikkie stoken en spelletjes doen. Het was een gezellig en leerzaam weekend!

Water staat hoog op de agenda van Geke Kiers

AUTEUR: SANNE VAN GEMERDEN

We zitten aan de thee en Geke laat mij op Google maps haar huis zien. Ze woont in Uffelte, tussen de Oude Vaart en de Drentse Hoofdvaart in. Haar familie heeft een gebied langs de Oude Vaart in beheer. Enthousiast vertelt ze over haar vader, die zich steeds bewuster werd van het belang van water. Zo is een gedeelte van de oude beek, een kronkel, op hun land heringericht als waterberging en aangesloten op de Oude Vaart. Dingen zoals dit, inspireren haar voor het werk dat ze doet; Geke werkt voor Rijkswaterstaat en is sinds 2015 actief in de fractie van het WDOD, het Waterschap Drents Overijsselse Delta. Daarnaast is ze fractievoorzitter van Duurzaam Sterk Westerveld, een lokale politieke partij in Westerveld.

Bio

Geke Kiers groeide op in Uffelte en volgde een opleiding bij de school voor journalistiek. Na wat omzwervingen door Nederland kwam ze terug bij haar familie in Uffelte. Ze is lid van IVN Westerveld en volgde twee workshops van de Watervierdaagse.

Geke Kiers

PFAS

Per- en polyfluoralkylstoffen zijn chemische stoffen die door de mens zijn gemaakt. Zij komen van nature niet in het milieu voor. Voorbeelden van PFAS zijn GenX, PFOA (perfluorooctaan zuur) en PFOS (perfluorooctaansulfonaten). PFAS kunnen een negatief effect hebben op milieu en gezondheid. Bron: RIVM

Ploeteren

Om het belang van water uit te leggen begint Geke met de KDW, de kaderrichtlijn water. In 2027 moet dit in Nederland zijn uitgevoerd. Dit is een grote opgave voor Nederland. Geke voorspelt “In 2027 zal op heel veel plaatsen in het oppervlaktewater van Nederland de kader richtlijn water niet worden gehaald.” Waterschappen hebben de opgave om het water veel natuurlijker te maken dan het nu is. “Dat is ploeteren,” zegt ze “want er zijn diverse moeilijkheden. Denk aan tijd, geld, ambitie. Als je het over water hebt, dan heb je het ook vaak over tegengestelde belangen. Want wat voor de één goed is, is voor de ander een probleem”. Gelukkig let het waterschap, onder andere door vragen vanuit de fractie waar Geke bij hoort, er beter op dat gewasbestrijdingsmiddelen vanuit de landbouw niet meer afstromen in het water.

Hoeveel mag schoon water kosten?

“Als je zelf iets wil doen voor een gezonde waterhuishouding, denk dan aan het opvangen en gebruiken van regenwater, of laat water de grond inzakken door minder tegels in je eigen tuin te leggen.” Geke loopt over van ideeën voor water. Ze legt het verband tussen schoon water en middelen die gebruikt worden door mensen. “Bij het waterschap zijn we daar veel mee bezig. Je ziet dat er steeds meer kan. Bij medicijnresten bijvoorbeeld, is er een doorbraak. Die kunnen nu uit het water worden gehaald. Maar voor PFAS, bestrijdingsmiddelen en andere onbekende stoffen waarvan we de werking nog niet precies weten, blijft het zoeken hoe dit uit het water te zuiveren is. De kosten voor zuivering en onderzoek zijn hoog. En ze worden afgewenteld op de gemeenschap, we betalen de kosten met elkaar. De vraag is hoeveel hebben we hiervoor over?”.

Blik op de toekomst

Geke is hoopvol over de toekomst, maar iedereen zal een eigen steentje moeten gaan bijdragen. “Je zult zien dat er in de toekomst minder verdrogingsschade zal zijn, als er in het landgebruik en gewaskeuze rekening mee wordt gehouden door de boeren. Of denk aan bestrijdingsmiddelen, als het gebruik daarvan verminderd of stopt, zal je de residuen daarvan ook niet meer terugvinden in het water. Vroeger dachten we dat als je maar voldoende verdunde, het effect verdween. Nu weten we dat gifstoffen altijd ergens opstapelen, of het nu in de bodem is of in vetreserves van dieren of mensen. Daarom moeten we hier actief andere keuzes in maken.”

De Oude Vaart heeft op het terrein van Geke ruimte gekregen door middel van het uitgraven van een slenk die hier vroeger lag. Foto Geke Kiers